

## נאומו של דויד גרוסמן בעצרת לזכר יצחק רבין

הארץ 5-11-06

**גרוסמן: התכנים העיקריים שהנהגת ישראל ממלאת בהם את קליפת שלטונה הם בעיקר תכנים של חרדות והפחדות, של מקסם הכוח, קריצת הקומבינה, של תגרנות בכל היקר לנו**

הסופר דויד גרוסמן נאם הערב (שבת) בעצרת לציון 11 שנה לרצח ראש הממשלה, יצחק רבין:



"טקס האזכרה השנתי ליצחק רבין הוא הרגע שבו אנחנו עוצרים מעט, זוכרים את רבין האיש, המנהיג, וגם מביטים בעצמנו, בחברה הישראלית, בהנהגתה, במצב הרוח הלאומי, במצבו של תהליך השלום, במקומנו שלנו כאנשים פרטיים מול התהליכים הלאומיים הגדולים. לא קל להתבונן בעצמנו השנה. היתה מלחמה, ישראל הניפה שריר צבאי אדיר, אבל מאחוריו נחשפו דווקא קוצר ידה ושבריריותה. הסתבר לנו שהכוח הצבאי שבידנו אינו יכול בסופו של דבר להבטיח לבדו את קיומנו. בעיקר גילינו שישאל נמצאת במשבר עמוק מכפי שחששנו, כמעט בכל מערכות חייה.

"אני מדבר כאן הערב כמי שאהבתו לארץ הזאת היא אהבה קשה ומסובכת, ואף על פי כן היא חד-משמעית, וכמי שהברית שהיתה לו תמיד עם הארץ הפכה לאסונו לברית דמים. אני אדם חילוני לחלוטין, ואף על פי כן, בעיניי, הקמתה ועצם קיומה של מדינת ישראל הם מעין נס שקרה לנו כעם - נס מדיני, לאומי, אנושי. אני לא שוכח את זה אף לרגע אחד. גם כאשר דברים רבים במציאות חיינו מקוממים ומדכאים אותי, גם כשהנס הולך ונפרט לפרוטות של שגרה ועליבות, של שחיתות וצנינות, גם כשהמציאות נראית כמו פרודיה גרועה על הנס הזה, אני זוכר תמיד. ומתוך התחושות האלה אני מדבר אליכם הערב.

### "מותם של אנשים צעירים הוא בזבז נורא, זועק"

"ראי אדמה כי היינו בזבזנים עד מאד" כתב המשורר שאול טרשניחובסקי בתל אביב בשנת 1938. הוא קונן על כך שבחיק האדמה בארץ ישראל אנחנו טומנים פעם אחר פעם אנשים צעירים בשיא לבלובם. מותם של אנשים צעירים הוא בזבז נורא, זועק. אבל לא פחות נוראה התחושה שכבר שנים רבות מדינת ישראל מבזבזת באופן נפשע, לא רק את חיי בניה, אלא גם את הנס שאירע לה; את ההזדמנות הגדולה והנדירה שהעניקה לה ההיסטוריה, את ההזדמנות ליצור פה מדינה מתוקנת, נאורה, דמוקרטית, שתנהג לפי ערכים יהודיים ואוניברסליים; מדינה שתהיה בית לאומי ומקלט, אבל לא רק מקלט, אלא מקום שייתן משמעות חדשה לקיום היהודי; מדינה שחלק חשוב ומהותי מזהותה היהודית, מהאתוס היהודי שלה, יהיה יחס של שיוון מלא וכבוד לאזרחיה הלא יהודיים.

"וראו מה קרה. ראו מה קרה לארץ הצעירה, הנועזת, מלאת הלהט והנשמה שהיתה פה, ואיך, כמו בתהליך של הזדקנות מואצת, זינקה ישראל משלב הינקות והילדות והנעורים, אל מצב קבוע של נרגנות, רפיון ותחושת חמיצות. איך זה קרה? מתי איבדנו אפילו את התקווה שאי פעם נוכל לחיות חיים אחרים טובים יותר. ויותר מזה, איך אנחנו ממשיכים לעמוד מן הצד ולהביט כמו

מהופנטים בהשתלטות הטרור, הגסות, האלימות והגזענות על הבית שלנו. ואני שואל אתכם: איך ייתכן שעם בעל כוחות יצירה, התחדשות וחיות כמו העם שלנו, עם שידע לקומם עצמו מהאפר פעם אחר פעם, מוצא את עצמו כיום, דווקא כשיש לו כוח צבאי גדול כל כך, במצב של רפיסות וחוסר אונים כאלה, במצב שבו הוא שוב קורבן, אבל הפעם בעיקר קורבן של עצמו, של חרדותיו, של חוסר הראות שלו.

## "בימים האלה אין מלך בישראל, ההנהגה שלנו חלולה"

"אחד הדברים הקשים שחידדה המלחמה האחרונה הוא התחושה שבימים האלה אין מלך בישראל, שההנהגה שלנו חלולה. ההנהגה הצבאית והמדינית שלנו חלולה. אני אפילו לא מדבר כעת על המחדלים הגלויים לעין של ניהול המלחמה, של הפקרת העורף, גם לא על השחיתויות הגדולות והקטנות. אני מדבר על כך שהאנשים שמנהיגים את ישראל כיום אינם מסוגלים לחבר את הישראלים אל זהותם. ובוודאי לא אל החלקים הבריאים והמחיים והמפריים של הזהות הזאת, לאותם חלקי זהות וזיכרון וערכים מכוננים שייתנו לנו תקווה וכוח, שיהוו נוגדנים להיחלשות של הערבות ההדדית, של הזיקה לארץ, שיעניקו משמעות כלשהי למאבק הקיום המתיש והמייאש.

"התכנים העיקריים שהנהגת ישראל כיום ממלאת בהם את קליפת שלטונה הם בעיקר תכנים של חרדות והפחדות, של מקסם הכוח, קריצת הקומבינה, של תגרנות בכל היקר לנו. במובן הזה הם אינם מנהיגים של ממש, בוודאי הם אינם מנהיגים של עם במצב כל כך מסובך ותועה דרך זקוק לו. לפעמים נדמה שתיבת התהודה של חשיבתם, של זיכרונם ההיסטורי, של החזון שלהם, של מה שבאמת אכפת להם מתקיימת אך ורק בחלל הזעיר שבין שתי כותרות בעיתון או בין שתי חקירות של היועץ המשפטי לממשלה.

"הביטו באלה שמנהיגים אותנו. לא בכולם כמובן, אבל ברבים מדי מתוכם. ראו את דרך פעולתם המבוהלת, החשדנית, המיזזעת. את ההתנהלות שלהם, הפרקליטית והנכלולית. הרי מגוחך אפילו לקוות שמהם תצא תורה, שמהם יגיח פתאום איזשהו חזון או אפילו סתם רעיון מקורי, יצירתי באמת, נועז בעל מעוף. מתי היתה הפעם האחרונה שראש הממשלה הגה או עשה מהלך שיש בכוחו לפתוח לישראלים אופק אחד חדש, עתיד טוב יותר? מתי הוא יזם מהלך חברתי או תרבותי או ערכי, ולא רק הגיב בתזזיתיות למהלכים שכפו עליו אחרים?

"אדוני ראש הממשלה, אני לא אומר את הדברים האלה מתוך רגשות של זעם או נקם. חिकיתי די כדי שלא להגיב מתוך דחף של רגע. אתה לא תוכל לפתור את דברי הערב בכך שאין אדם נתפס בשעת צער. ודאי שאני שרוי בצער, אבל יותר משאני כועס, כואב לי. כואבת לי הארץ הזאת ומה שאתה וחבריך מעוללים לה.

"האמן לי, הצלחתך חשובה לי, כי עתיד כולנו תלוי ביכולת שלנו לקום ולעשות מעשה. יצחק רבין פנה לדרך השלום עם הפלשתינאים, לא מפני שחש חיבה גדולה להם או למנהיגם. גם אז, כזכור, הדיעה הכללית היתה שאין לנו פרטנר ואין לנו על מה לדבר אתם. רבין החליט לעשות מעשה, מפני שאיבחן בתבונה רבה שהחברה הישראלית לא תוכל להמשיך להתקיים לאורך זמן במצב של סכסוך לא פתור. הוא הבין הרבה לפני רבים אחרים, שהחיים באקלים של אלימות, של כיבוש, של טרור, של חרדות וחוסר תקווה, גובים מחיר שישראל אינה יכולה לעמוד בו. הדברים האלה נכונים גם היום, בחריפות רבה עוד יותר. עוד מעט נדבר על הפרטנר שיש או אין לנו, לפני כן נביט בעצמנו.

**נולדנו לתוך מלחמה וחונכנו אליה**

"כבר למעלה מ-100 שנה אנחנו חיים במאבק. אנו, אזרחי הסכסוך הזה, נולדנו לתוך מלחמה וחונכנו אליה, ובמובן מסוים גם תוכנתנו לה. אולי משום כך אנו לפעמים חושבים שהטורף הזה שבו אנו חיים כבר 100 שנה הוא הדבר האמיתי היחיד, הוא החיים היחידים שנועדו לנו, ושאינו לנו אפשרות או אולי אפילו זכות לשאוף לחיים אחרים. על חרבנו נחיה ועל חרבנו נמות ולנצח תאכל חרב. אולי זה ההסבר לאדישות שבה אנחנו משלימים עם החידלון הגמור של תהליך השלום, חידלון שנמשך כבר שנים וגובה עוד ועוד קורבנות.

כך אפשר להסביר גם את חוסר התגובה של רובנו לבעיטה הקשה שספגה הדמוקרטיה ממינויו של אביגדור ליברמן לשר בכיר בתמיכת מפלגת העבודה, ממינויו של הפירומן המועד הזה למנהל מכבי האש של המדינה. ואלה גם חלק מהגורמים לכך שבתוך זמן קצר להפליא התדרדרה ישראל לאטימות לב, לאכזריות ממש כלפי העני והסובל שבתוכה. האדישות הזו לגורלם של אנשים רעבים, זקנים, של חולים ונכים, של כל החלשים, שוויון הנפש הזה של מדינת ישראל אל סחר בנשים או אל ניצול בתנאים של עבדות של העובדים הזרים. לגזענות העמוקה הממוסדת אל המיעוט הערבי.

"כשכל אלה מתרחשים פה בטבעיות גמורה, בלי זעזוע, בלי מחאה, כאילו זה דבר מובן מאלינו, שלעולם כבר לא נוכל להחזיר את הגלגל שלו לאחור, כשכל זה קורה, אני מתחיל לחשוש שגם אם השלום יגיע מחר, וגם אם נחזור אי פעם לאיזו נורמליות, אולי כבר איחרנו את המועד להחלמה מלאה.

### **כל בר דעת בישראל ובפלשתינ יודע מהם הקווים של פתרון אפשרי**

"האסון שקרה למשפחתי ולי עם נפילת בננו אורי, לא נותן לי זכויות יתר בדיון הציבורי, אבל נדמה לי שהעמידה מול המוות והאובדן מביאה עמה גם סוג של פיקחון וצלילות, לפחות במה שנוגע להבחנה בין עיקר וטפל, בין מה שניתן להשיג ומה שאינו להשיגו. כל בר דעת בישראל, ואני אוסיף ואומר גם בפלשתינ, יודע כיום בדיוק את הקווים של הפתרון האפשרי לסכסוך בין שני העמים. כל בר דעת אצלנו ואצלם יודע בעומק לבו גם את ההבדל בין חלומות ומשאלות לב, לבין מה שאפשר יהיה להשיג בסופו של משא ומתן. ומי שאינו יודע זאת, מי שמסרב להכיר בכך, כבר כעת אינו בר שיח, בין אם הוא יהודי או ערבי וממולכד בפנאטיות שלו ההרמטית, ועל כן הוא איננו פרטנר.

"בואו נביט רגע אל מי שאמור להיות הפרטנר שלנו. הפלשתינאים הציבו בראשם את החמאס, שמסרב לשאת ולתת איתנו, מסרב אפילו להכיר בנו. מה אפשר לעשות במצב הזה? להמשיך ולחנוק אותם עוד ועוד, להמשיך ולקטול מאות פלשתינאים בעזה, שרובם הגדול אזרחים תמימים כמונו? להרוג בהם וליהרג עד אינסוף?"

### **"פנה אל הפלשתינאים, מר אולמרט, מעל לראשו של החמאס"**

"פנה אל הפלשתינאים, מר אולמרט, פנה אליהם מעבר לראשו של החמאס, פנה אל המתונים שבהם, אלה שמתנגדים כמוך וכמוני לחמאס ולדרכו, פנה אל העם הפלשתיני, דבר אל הצער והפצע העמוקים שלהם, הכר בסבלם המתמשך. שום דבר לא ייגרע בכך ממך וגם לא בעמדתה של ישראל במשא ומתן עתידי. רק הלבבות יפתחו מעט זה אל זה, ולהיפתחות הזאת יש כוח עצום, כוח של איתן טבע. כוח של חמלה אנושית פשוטה, דווקא במצב כזה של קיפאון ואיבה. פעם אחת הבט בהם לא דרך כוונת הרובה, ולא דרך מחסום סגור. אתה תראה שם עם מעונה לא פחות מאתנו. עם מדוכא וכבוש וחסר תקווה.

"ודאי שגם הפלשתינאים אשמים במבוי הסתום, ודאי שגם להם חלק נכבד בכישלון תהליך השלום, אבל הבט בהם לרגע במבט אחר, לא רק בקיצוניים שבתוכם, לא רק באלה שיש להם ברית אינטרסים עם הקיצוניים שלנו. הבט ברובו המכריע של העם האומלל הזה, שגורלנו קשור בגורלו, אם נרצה בכך או אם לאו. לך אל הפלשתינאים, מר אולמרט, אל תחפש כל הזמן סיבות מדוע לא לדבר אתם. על ההתכנסות החד-צדדית ויתרת, וטוב עשית, אך אל תשאיר חלל ריק. הוא יתמלא מיד באלימות, בחורבן. דבר אליהם, תן להם הצעה שמתונים בהם יוכלו לקבלה. הם רבים הרבה יותר ממה שהתקשורת מראה לנו. הגש להם הצעה כזו שיהיה עליהם להחליט אם הם נענים לה, או שהם מעדיפים להישאר בני ערובה של האיסלאם הפנאטי.

"בוא אליהם עם התוכנית האמיצה והרצינית ביותר שישראל מסוגלת להציג ולהציע. עם ההצעה שכל פלשתינאי וישראלי שעניניהם בראשם יודעים שהיא גבול הסיור והוויתור שלנו ושלם. אין זמן. אם תתמהמה, בעוד זמן קצר נתגעגע לחובבנות של הטרור הפלשתיני. נכה על ראשו ונצעק איך לא הפעלנו את כל גמישות המחשבה שלנו, את כל היצירתיות הישראלית כדי לעקור את אויבינו מתוך המלכוד העצמי שלהם. בדיוק כפי שיש מלחמת אין ברירה, יש גם שלום של אין ברירה. כי כבר אין ברירה. אין ברירה לנו ואין ברירה להם. ואל שלום של אין ברירה צריך לגשת באותה נחישות ויצירתיות כפי שיוצאים למלחמת אין ברירה. ומי שחושב שיש ברירה, או שהזמן משחק לטובתו אינו תופס את תהליכי העומק המסוכנים שאנחנו כבר בעיצומם.

### **ראש הממשלה, אם מנהיג ערבי שולח איתות שלום עליך להיענות לו**

"ובכלל, אדוני ראש הממשלה, אולי צריך להזכיר לך שוב, שאם מנהיג ערבי כלשהו שולח איתות של שלום, ולו הקל והמהוסס ביותר, עליך להיענות לו, עליך לבדוק מיד את כנותו ואת רצינותו. אין לך הזכות המוסרית שלא להיענות לו. אתה חייב זאת למען אלה שמהם תדרוש להקריב את חייהם אם תפרוץ מלחמה נוספת. ולכן, אם הנשיא אסד אומר שסוריה רוצה בשלום, גם אם אינך מאמין לו, וכולנו חשדנים כלפיו, עליך להציע לו פגישה בו ביום. אל תחכה אפילו יום אחד. הרי כשיצאת למלחמה האחרונה לא חיכת אפילו שעה. הסתערת בכל הכוח, בכל כלי הנשק, בכל עוצמת ההרס. מדוע כשיש איזשהו הבהוב של שלום, אתה מיד דוחה אותו, ממסמס אותו? מה יש לך להפסיד? אתה חושד בו? לך והציע לו תנאים כאלה שיחשפו את מזימותיו. הצע לו תהליך שלום שיימשך מספר שנים ושרק בסופן, ואם יעמוד בכל התנאים ובכל המגבלות, יקבל בחזרה את הגולן. חייב אותו לתהליך ממושך, פעל כך שגם בתודעתם של בני עמו תתנסח לראשונה האפשרות הזו. עזור למתונים, שבוודאי קיימים גם שם. נסה לעצב את המציאות. לא רק להיות המשת"פ שלה. לשם כך נבחרת.

"מובן שלא כל דבר תלוי במעשינו שלנו. יש כוחות גדולים שפועלים באזור ובעולם. בחלקם, כמו איראן, כמו האיסלאם הקיצוני דורשי רעתנו ואף על פי כן כל כך הרבה תלוי במה שאנחנו נעשה, במה שאנחנו נהיה. חילוקי הדעות כיום בין ימין ושמאל אינם גדולים באמת. הרוב המכריע של אזרחי ישראל מבין כבר, לא כולו בהתלהבות יתירה, מבין ויודע איך ייראה המתווה לפתרון הסכסוך. רובנו מבינים, אם כן, שהארץ תחולק, שמדינה פלשתינית תקום. מדוע אם כן אנחנו ממשיכים להתיש את עצמנו בהתכתשות פנימית שנמשכת כבר 40 שנה? מדוע ההנהגה הפוליטית ממשיכה לשקף את עמדתם של הקיצוניים ולא של מרבית הציבור? מוטב להגיע להסכמה לאומית לפני שהנסיבות או חלילה עוד מלחמה יאלצו אותנו לכך. אם נעשה זאת, נחסוך לעצמנו שנים של דעיכה וטעות, שנים שבהם נזעק שוב ושוב "ראי אדמה כי היינו בזבזנים עד מאוד".

"מן המקום שבו אני עומד כעת, אני מבקש, קורא לכל מי שמקשיב, לצעירים שחזרו מן המלחמה, שיוודעים שהם אלה שיידרשו לשלם את מחירה של המלחמה הבאה, לאזרחים יהודים וערבים, לאנשי ימין ושמאל לחילונים, לדתיים, עצרו לרגע אחד, הביטו בשפת התהום. חשבו כמה אנו

קרובים לאבד את מה שיצרנו כאן. שאלו את עצמכם אם לא הגיע הזמן להתעשת, לצאת מהשיתוק הזה, לתבוע לעצמנו סוף סוף את החיים שאנו ראויים לחיותם".